

Maoreista kruununmetsätorppareihin

Jälleen on se aika vuodesta, kun 1800-luku valtaa *Ennen ja nyt* -lehden etusivun – tällä kertaa koko loppusyksyksi! Innostuneita kirjoittajia nimittäin kertyi siinä määrin, että kahden numeron kokonaisuuden toteutuminen varmistui hyvin nopeasti. Perinteiseen tapaan lähtösäyksenä toimi 1800-luvun tutkimuksen verkoston tammikuinen, järjestyksessään yhdeksäs, vuosikonferenssi, joka järjestettiin tällä kertaa Jyväskylässä. Kattoteemaksi oli valikoitunut ”Materiaalinen kulttuuri ja kulttuurin materiaalisuus pitkällä 1800-luvulla”, mikä viestittää siitä voimasta, jolla materiaalisuus kaikissa muodoissaan on lyönyt läpi tutkimuskohteena viime aikoina. Lähestymistavasta on moneksi, sillä sen alle asettuvat sulassa sovussa vaikkapa arkeologiset esinelöydöt, kaupankäynti, maalaustaide ja digitaalisiin tietokantoihin tallennettujen kirjeiden katoava aineellisuus. Kaksipäiväisen tapahtuman teemoihin johdattelee yleistasolla kattavasti Mikko Pollarin raportti, ja sen ohjelma löytyy [täältä](#).

Itse konferenssin satoa edustavat tässä numerossa referee-artikkelit. Kimmo Oikarinen on perehtynyt Kainuun kruununmetsätorpparien elintason 1860-luvun ja 1900-luvun alun välisenä aikana. Keskiössä ovat elannon hankkimisen tavat ja modernisaatiokehityksen vaikutukset – sen mukanaan tuomat mahdollisuudet ja ongelmat. On merkittävää, että aiemmin tutkimus on keskittynyt pääasiassa yksityisten maiden torpparilaitokseen, siinä missä kruununmetsätorpat olivat valtion mailla. Kontrollia kiristettiin perustamalla hoitoalueita sekä tarkastus- ja vartiopiirejä, mutta toisaalta viranomaisten parempi tietoisuus kunkin torpan tilanteesta antoi parhaimmillaan edellytyksiä huonosti toimeen tulleiden taloudellisen tukemisen. Artikkelissa käytetyt asiakirjalähteet, kuten torppaluettelo, vuosikertomukset ja vuokrasopimukset, ovat syntyneet juuri hallinnon tehostamisen myötä, mikä kytkee nekin tiiviisti osaksi modernisaatiokehitystä. Viljelysten ja karjan määrän lisäksi Oikarinen tuo esille mahdollisuudet tulojen hankkimiseen torpan ulkopuolella erityisesti nousevan metsäteollisuuden kautta.

Mikko Myllyntausta puolestaan pureutuu brittien ja maorien väliseen tavaravaihtoon ja kaupankäyntiin. Hän sijoittaa ilmiön 1830-luvun kolonisaatiokeskustelujen kontekstiin, joita siis käytiin ennen Uuden-Seelannin tuleamista siirtomaaksi vuonna 1840. Ajatuksella maorien sivistämisestä oli ajan hengen mukaisesti keskeinen rooli keskusteluissa, ja tavaroiden tarjoama materiaallinen näkökulma toi näkökantoja konkreetian tasolle. Sivistystehtävään liittyi myös se, millainen painoarvo lähetystyölle haluttiin antaa: tuliko ensin käydä kauppaa vai levittää

kristinuskoa? Sekä kolonisaatiota ajaneet että sitä kritisoineet tahot löysivät samoistakin pohjamateriaaleista tukea omille käsityksilleen. Myllyntaustan aineistossa siirtomaamyönteistä linjaa edustaa Edward Gibbon Wakefieldin ja John Wardin teos *The British Colonization of New Zealand*, kun taas humanitaarisempia äänenpainoja tarjoaa Britannian parlamentin alahuoneen asettaman komitean raportti britti-imperiumin alueiden alkuperäiskansojen hyvinvoinnista. Kummatkin julkaistiin vuonna 1837, joten ne avaavat kiintoisan ikkunan siihen, että uusien siirtomaiden liittäminen britti-imperiumiin, sen seuraukset ja kysymys ”Britannian edusta” jakoivat mielipiteitä.

Brittiteemaa jatkaa Arttu Norrlin kandidaatintutkielmallaan, jossa hän käsittelee *The Observerin* ja *The Manchester Guardianin* artikkeleita afgaaneista ja Afganistanista 1800-luvun alkupuolelta ensimmäisen afgaanisodan päättymiseen. Näkyviin nousee erityisesti se, miten sodan pitkittyminen muutti käsityksiä alueen asukkaista johtajineen ja oli luomassa viholliskuvaa raivoisista, fanaattisista sotureista. Islaminusko sai osansa negatiivisesta lehdistöjulkisuudesta, ja esimerkiksi Afganistanin luonnon vaarallisuutta kuvattiin superlatiiveja säästelemättä. Liikutaan siis orientalistisessa viitekehyksessä, jossa etsittiin syitä ja selityksiä huonolle sotamenestykselle.

Allekirjoittanut puolestaan tarkastelee kuningatar Viktorian ja prinssi Albertin suhtautumista Britannian modernisaatioon ja heidän panostaan tuohon kehitykseen aina jälkimmäisen kuolemaan vuonna 1861 asti. Hyviä esimerkkejä ovat hallitsijaparin ja -perheen julkisuuskuvan keskiluokkaistuminen ammattivalokuvaajien avustuksella, halu huolehtia alamaisista sekä usko teknologisen edistyksen mukanaan tuomiin mahdollisuuksiin. Ei tosin pidä unohtaa konservatiivisiakaan näkökantoja, joita Viktorialla oli vaikkapa naisen asemaan liittyen. Voisikin sanoa, että Viktoria ja Albert olivat sekä oman aikansa kasvatteja että osittain edellä sitä.

Suomen kamaralle palataan Annika Bäcklundin ja Jonna Nokelaisen osana Kulttuurihistorian kirjoittaminen -kurssia laatimassa artikkelissa Neuvosto-Venäjältä vuosina 1917–1922 paenneista noin 30 000–40 000 ihmisestä. Bäcklund ja Nokelainen keskittyvät siihen, keitä nuo pakolaiset olivat, millaiseksi heidän tilanteensa ja asemansa Suomessa muodostui ja miten heihin täällä suhtauduttiin. Toissasyksyinen turvapaikanhakijoiden poikkeuksellisen suuri määrä on tuonut aiheelle uutta tuoreutta, sillä vuosisadan takainen pakolaisvirta oli mittakaavaltaan vastaava.

Tuomas Rantalan kirja-arvion kohteena on teos, jossa samojen kansien välistä löytyvät Frans Nuupalan elämäkerta sekä Nuupalan omat muistelmat. Maatilan pojaksi syntyneestä maisteri

Nuupalasta piirtyy kuva hyvin erikoislaatuiseina toimijana, jolla olisi ollut eväitä monenlaiseen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen mutta jolla oli paha taipumus ajautua törmäyskurssille yhden jos toisenkin merkkihenkilön kanssa. Hänen kiintoisimpiin vaiheisiinsa lukeutuvat muun muassa venäläismielinen toiminta, mielisairaalaan joutuminen ja Maalaistyöväen puolueen perustaminen vuonna 1906. Puolue ei saanut yhtään edustajaa eduskuntaan, mutta etenkin lahjakkuuden, poleemisuuden ja eksentrisyyden yhdistyminen kohtalokkaalla tavalla samassa persoonassa ja marginaaliin joutuminen tekevät Nuupalan tarinasta kertomisen arvoisen.

Mukana on myös kolme lektiota, joista ensimmäisessä Anna Koivusalo valottaa Yhdysvaltain etelävaltioissa sisällissodan aikaan ja yleisemminkin 1800-luvulla vallinneita kunniakäsityksiä. Esimerkkitapauksena hän käyttää kenraali James Chesnutia, jonka käsky avata tuli Fort Sumterin linnoitusta vastaan käynnisti sisällissodan. Koivusalo yhdistää kunnian tutkimisen ja tunnehistorian, mikä korostaa henkilökohtaisen (ja yhteiskunnan) kunnian elämänmittaista luonnetta.

Heidi Hakkarainen johdattaa keskelle Wienin kaupunkitilan muutosta, väestönkasvua ja modernisaatiota 1800-luvun jälkipuoliskolla etupäässä pilalehtien välityksellä. Huumori ja poliittinen satiiri auttoivat aikalaisia tulkitsemaan ja käsittelemään modernin murrosta, sillä ne toivat esille sen ristiriitoja, sisäisiä jännitteitä ja paradokseja. Vanhoja ajattelumalleja haastettiin ja uusia luotiin, ja Hakkarainen muistuttaakin, että oman aikamme mediakulttuuri ja poliittinen traditio ovat merkittävässä määrin juuri 1800-luvun murrosten muovaamia.

Numeron päättää Anu Salmela pohtimalla naisten 1800-luvun jälkipuoliskolla tekemiä itsemurhia sukupuolihistoriallisen analyysin valossa. Itsemurhat alettiin tuolloin mieltää mielenterveyteen liittyviksi teoiksi, minkä Salmela haluaa problematisoida. On huomattavaa, että aiheesta on tehty vain vähän tutkimusta Suomessa. Salmela on käyttänyt lähteinään ruumiinavaus- ja oikeudenkäyntipöytäkirjoja, joiden avulla on mahdollista tutkia itsemurhien sukupuolista jäsentymistä aikakauden miehisessä maailmassa. Esiin tulee taipumus etsiä ”yksinkertaista vastausta monimutkaiseen ilmiöön, jota meidän on vaikea ymmärtää”.

Antoisia lukuhetkiä, jotka siis jatkuvat saman tematiikan ympärillä loppuvuodesta!

#VIITTEET#